

**DEMARCATIÖNS
RAZMEJITVE**

PHAINOMENA

Revija za fenomenologijo in hermenevtiko
Journal of Phenomenology and Hermeneutics

32 | 126-127 | November 2023

DEMARCATIIONS | RAZMEJITVE

Institute Nova Revija for the Humanities

*

Phenomenological Society of Ljubljana

Ljubljana 2023

PHAINOMENA

Revija za fenomenologijo in hermenevtiko

Journal of Phenomenology and Hermeneutics

Glavna urednica: | **Editor-in-Chief:** Andrina Tonkli Komel
Uredniški odbor: | **Editorial Board:** Jan Bednarik, Andrej Božič, Tine Hribar, Valentin Kalan, Branko Klun, Dean Komel, Ivan Urbančič †, Franci Zore.
Tajnik uredništva: | **Secretary:** Andrej Božič

Mednarodni znanstveni svet: | **International Advisory Board:**

Pedro M. S. Alves (University of Lisbon, Portugal), *Babette Babich* (Fordham University, USA), *Damir Barbarić* (University of Zagreb, Croatia), *Renaud Barbaras* (University Paris 1 Panthéon-Sorbonne, France), *Miguel de Beistegui* (The University of Warwick, United Kingdom), *Azelarabe Lahkim Bennani* (Sidi Mohamed Ben Abdellah University, Morocco), *Rudolf Bernet* (KU Leuven, Belgium), *Petar Bojanić* (University of Belgrade, Serbia), *Philip Buckley* (McGill University, Canada), *Umesh C. Chattopadhyay* (University of Allahabad, India), *Gabriel Cerce* (University of Bucharest, Romania), *Cristian Ciocan* (University of Bucharest, Romania), *Ion Copoeru* (Babeş-Bolyai University, Romania), *Jean François Courtine* (Paris-Sorbonne University, France), *Renato Cristin* (University of Trieste, Italy), *Massimo De Carolis* (University of Salerno, Italy), *Alfred Denker* (College of Philosophy and Theology Vallendar, Germany), *Mădălina Diaconu* (University of Vienna, Austria), *Donatella Di Cesare* (Sapienza University of Rome, Italy), *Lester Embree* †, *Adriano Fabris* (University of Pisa, Italy), *Cheung Chan Fai* (Chinese University of Hong Kong, Hong Kong), *Günter Figal* (University of Freiburg, Germany), *Dimitri Ginev* †, *Andrzej Gniazdowski* (Polish Academy of Sciences, Poland), *Jean Grondin* (University of Montreal, Canada), *Klaus Held* †, *Friedrich-Wilhelm von Herrmann* †, *Małgorzata Holda* (University of Łódź, Poland), *Heinrich Hüni* †, *Ilya Inishev* (National Research University Higher School of Economics, Russia), *Tomas Kačerauskas* (Vilnius Gediminas Technical University, Lithuania), *Richard Kearney* (Boston College, USA), *Guy van Kerckhoven* (KU Leuven, Belgium), *Pavel Kouba* (Charles University in Prague, Czech Republic), *Ioanna Kuçuradi* (Maltepe University, Turkey), *Susanna Lindberg* (Leiden University, The Netherlands), *Thomas Luckmann* †, *Jeff Malpas* (University of Tasmania, Australia), *Michael Marder* (University of the Basque Country, Spain), *Viktor Molchanov* (Russian State University for the Humanities, Russia), *Veronica Neri* (University of Pisa, Italy), *Liangkang Ni* (Sun Yat-Sen University, China), *Cathrin Nielsen* (Frankfurt a. M., Germany), *Karel Novotný* (Charles University in Prague, Czech Republic), *Tadashi Ogawa* (Kyoto University, Japan), *Žarko Paić* (University of Zagreb, Croatia), *Željko Pavić* (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Croatia), *Christophe Perrin* (University of Louvain, Belgium), *Dragan Prole* (University of Novi Sad, Serbia), *Antonio Ziri6n Quijano* (National Autonomous University of Mexico, Mexico), *Ramsey Eric Ramsey* (Arizona State University, USA), *Rosemary Rizo-Patr6n Boylan de Lerner* (Pontifical Catholic University of Peru, Peru), *Alfredo Rocha de la Torre* (Pedagogical and Technological University of Colombia, Colombia), *Hans Ruin* (Södert6rn University, Sweden), *Marco Russo* (University of Salerno, Italy), *Javier San Mart6n* (National Distance Education University, Spain), *Gunter Scholtz* (Ruhr-University Bochum, Germany), *Hans Rainer Sepp* (Charles University in Prague, Czech Republic), *Tatiana Shchytsova* (European Humanities University, Lithuania), *Önay S6zer* (Boğaziçi University, Turkey), *Michael Staudigl* (University of Vienna, Austria), *Silvia Stoller* (University of Vienna, Austria), *T6ru Tani* (Ritsumeikan University, Japan), *Rainer Thurnher* (University of Innsbruck, Austria), *Peter Trawny* (University of Wuppertal, Germany), *Lubica Ućnik* (Murdoch University, Australia), *Helmuth Vetter* (University of Vienna, Austria), *Ugo Vlaisavljević* (University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina), *Jaroslava Vydrova* (Slovak Academy of Sciences, Slovakia), *Bernhard Waldenfels* (Ruhr-University Bochum, Germany), *Andrzej Wierci6nski* (University of Warsaw, Poland), *Ichir6 Yamaguchi* (Toyo University, Japan), *Chung-Chi Yu* (National Sun Yat-sen University, Taiwan), *Holger Zaborowski* (University of Erfurt, Germany), *Dan Zahavi* (University of Copenhagen, Denmark), *Wei Zhang* (Sun Yat-sen University, China).

Lektoriranje: | **Proof Reading:** Andrej Božič
Oblikovna zasnova: | **Design Outline:** Gašper Demšar
Prelom: | **Layout:** Žiga Stopar
Task: | **Printed by:** DEMAT d.o.o., digitalni tisk

Uredništvo in založništvo: | Editorial Offices and Publishers' Addresses:

Inštitut Nove revije, zavod za humanistiko
Institute Nova Revija for the Humanities

Fenomenološko društvo v Ljubljani
Phenomenological Society of Ljubljana

Vodovodna cesta 101
1000 Ljubljana
Slovenija

Filozofska fakulteta | Oddelek za filozofijo (kab. 432b)

Aškerčeva 2
1000 Ljubljana
Slovenija

Tel.: (386 1) 24 44 560

Tel.: (386 1) 2411106

Email:
institut@nova-revija.si
andrej.bozic@institut-nr.si

Email:
dean.komel@ff.uni-lj.si

Revija *Phainomena* objavlja članke s področja fenomenologije, hermenevtike, zgodovine filozofije, filozofije kulture, filozofije umetnosti in teorije znanosti. Recenzentske izvode knjig pošiljajte na naslov uredništva. Revija izhaja štirikrat letno. Za informacije glede naročil in avtorskih pravic skrbi *Inštitut Nove revije, zavod za humanistiko*.

*

The journal *Phainomena* covers the fields of phenomenology, hermeneutics, history of philosophy, philosophy of culture, philosophy of art, and phenomenological theory of science. Books for review should be addressed to the Editorial Office. It is published quarterly. For information regarding subscriptions and copyrights please contact the *Institute Nova Revija for the Humanities*.

Finančna podpora: | Financially Supported by:

Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije | Slovenian Research and Innovation Agency

Članki v reviji so objavljeni v okviru: | Papers in the journal are published within the framework of:

- Raziskovalni program P6-0341 | Research program P6-0341;
- Raziskovalni projekt J7-4631 | Research project J7-4631;
- Infrastrukturni program I0-0036 | Infrastructure program I0-0036.

Revija *Phainomena* je vključena v naslednje podatkovne baze: | The journal *Phainomena* is indexed in:

Digitalna knjižnica Slovenije; DOAJ; EBSCO; Emerging Sources Citation Index (Web of Science); ERIH PLUS; Humanities International Index; Internationale Bibliographie der geistes- und sozialwissenschaftlichen Zeitschriftenliteratur; Internationale Bibliographie der Rezensionen geistes- und sozialwissenschaftlicher Literatur; Linguistics and Language Behavior Abstracts; ProQuest; Revije.si (JAK); Scopus; Social Science Information Gateway; Social Services Abstracts; Sociological Abstracts; The Philosopher's Index; Ulrich's Periodicals Directory; Worldwide Political Science Abstracts.

Enojna številka: | Single Issue: 10 €
Dvojna števila: | Double Issue: 16 €

Spletna stran: | Website:
phainomena.com

DEMARCATIONS | RAZMEJITVE

TABLE OF CONTENTS | KAZALO

I. EUGEN FINK AND THE QUESTION OF NIHILISM | I. EUGEN FINK
IN VPRAŠANJE NIHILIZMA

Damir Barbarić
Die moderne Barbarei 7
Moderno barbarstvo

Dragan Prole
Nihilismus als operativer Begriff 27
Nihilizem kot operativni pojem

Artur R. Boelderl
**Gemeinschaft als Denkform. Wie man Kant mit Fink, Nancy und Esposito
sozialphilosophisch wendet** 41
*Skupnost kot miselna forma. Kako s Finkom, Nancyjem in Espositom
socialnofilozofsko zaobrnti Kanta*

II. DEMARCATIONS | II. RAZMEJITVE

Johannes Vorlaufer
**Über das nichts-sagende Schweigen. Ein phänomenologischer Versuch
einer Annäherung an das Fragwürdige in Martin Heideggers Sighetik** 79
*O nič-upovedujočem molku. Fenomenološki poskus približanja k vprašljivosti
sighetike pri Martinu Heideggru*

Cathrin Nielsen
„Tendenz auf mehr Leben“. Arnold Gehlen als Philosoph 103
»Težnja po več življenja«. Arnold Gehlen kot filozof

Virgilio Cesarone
Gesture and Liturgical Gesture 125
Gesta in liturgična gesta

Mario Kopic
Narcis bez narcizma 137
Narcissus without Narcissism

Petr Prášek	
Levinas vs. Maldiney. On the Face of Sensible Nature	157
<i>Levinas proti Maldineyju. O obličju občutljive narave</i>	
Žarko Paić	
The Achievements of the Politics of Friendship. Jacques Derrida's Upcoming Community	185
<i>Dosežki politike prijateljstva. Prihajajoča skupnost pri Jacquesu Derridaju</i>	
Tonči Valentić	
Metaphysics and Transhumanism. Reflections on "Calculative Rationality"	215
<i>Metafizika in transhumanizem. Refleksije o "kalkulativni racionalnosti"</i>	
Dean Komel	
O totalitariumu	239
<i>On Totalitarium</i>	
III. EMANUELE SEVERINO AND THE QUESTION OF TIME III. EMANUELE SEVERINO IN VPRAŠANJE ČASA	
Emanuele Severino	
Čas in odtujitev	261
<i>Time and Alienation</i>	
Jonel Kolić	
Prisotnost in prostor. Kritika časa	271
<i>Presence and Space. A Critique of Time</i>	
REPORT POROČILO	
Jordan Huston	
The Art of Lingerin Hospitably	309
<i>Umetnost gostoljubnega zadrževanja</i>	

IN MEMORIAM

Dean Komel Friedrich-Wilhelm von Herrmann	317
Mario Kopic Gianni Vattimo	319
Dean Komel Klaus Held	323
<i>Manuscript Submission Guidelines</i>	327
<i>Navodila za pripravo rokopisa</i>	331

IN MEMORIAM

UDC: 1 Held K.

Dean Komel

KLAUS HELD

(1. FEBRUAR 1936–6. DECEMBER 2023)

Klaus Held velja za očeta »wuppertalske fenomenologije«. Leta 2002 sta »Wuppertalčana« Heinrich Hüni in Peter Trawny izdala slavnostni zbornik ob Heldovi petinšestdesetletnici s presenetljivo široko ter raznoliko udeležbo filozofov in filozofinj.¹ Verjetno ni pretirana ugotovitev, da je Held kot univerzitetni učitelj in filozofski premišljevalec pripeljal *fenomenološki svet* v Wuppertal. Da ga pri tem niso usmerjale zgolj številne akademske zadolžitve, ki jih tu sicer ne bomo posebej podajali, marveč predvsem notranji dolg filozofskega pogovora, lahko potrdi vsak, ki je prisostvoval »delu na fenomenih« v okviru njegovih dolgih seminarjev, pospremljenih s še daljšimi pogovori, včasih pa tudi prijateljskimi prepiri med udeleženci v nedoločni dalji. Wuppertalsko srečevanje in sporazumevanje v fenomenologiji je pod Heldovim mentorstvom zares odpiralo svet, kakor biva med nami in v celoti.

¹ Heinrich Hüni in Peter Trawny (ur.): *Die erscheinende Welt. Festschrift für Klaus Held*. Berlin: Duncker & Humblot, 2002.

Vsekakor je ob tem tudi relevantno poudariti, da je bilo *fenomenološko odstrtje svetnosti sveta* poglavitna zadeva Heldove misli, ki jo je priobčil v vrsti, pravzaprav kar izvrstnosti knjižnih, revijalnih in zborniških prispevkov.² A predvsem je na vztrajen in filozofsko ploden način pokazal na *fenomenološki preboj glede odstiranja svetnosti in svetovnosti sveta* v kontekstu celotnega filozofskega izročila, ki ga je sam odlično poznal. To ne izpričuje samo njegov »poznavalsko« navdahnjeni filozofski vodič po deželah Sredozemlja *Treffpunkt Platon*, ki je bil tudi preveden v več jezikov, marveč zlasti kontinuirane analize antične filozofije od obsežne študije *Heraklit, Parmenides und der Anfang von Philosophie und Wissenschaft: Eine phänomenologische Besinnung* (1980) do nazadnje izdane knjige *Die Geburt der Philosophie bei den Griechen. Eine phänomenologische Vergegenwärtigung* (2022). Podnaslova nazorno kažeta, da Held študija antičnega filozofskega izročila ni navezoval zgolj na kritično-zgodovinske in filološke vidike, marveč je bil njegov osrednji namen, da na podlagi imanentne hermenevtične interpretacije razjasni ključna fenomenološka pojmovanja, kot so *Lebenswelt*, *epoché*, zavest, bit, horizont, intencionalnost, razpoloženje, etos itn. Po drugi plati se mu je s tem hkrati ponudila priložnost, da poglobi fenomenološko razumevanje tako *naravnega* kakor tudi *političnega* pojmovanja sveta, tj. dajanja *physis* in podajanja *nomosa*, ki ju kot svet ne izpolnjuje samo horizontalnost. Tukaj naj navedemo zgolj knjižni deli *Phänomenologie der politischen Welt* (2010) in *Phänomenologie der natürlichen Lebenswelt* (2012). Morda bi k temu pridali še različnost *umetniških*, *kulturnih*³ in *religioznih svetov*;

2 Glej Klaus Held – *Schriftenverzeichnis* (Stand Wintersemester 2018/19); datoteka je dostopna na: https://www.philosophie.uni-wuppertal.de/fileadmin/philosophie/PDFs_allg/Held/Schriftenverzeichnis_November_2018.pdf. Prim. tudi *International Journal of Philosophical Studies*, Volume 15 Issue 3, 2007 – *Special Issue for Klaus Held: Reflections on Time, Mood, and Phenomenological Method* (ur. Tanja Staehler). Sistematični prikaz Heldovega filozofskega dela bi poleg knjižnih del gotovo moral nujno upoštevati tudi vse druge objave. Številni knjižni prevodi v različne jezike so urejeni kot zbirke samostojno objavljenih prispevkov, to velja tudi za izbor, ki je izšel v slovenščini: Klaus Held: *Fenomenološki spisi*. Ljubljana: Nova revija, 1998.

3 Prim. Klaus Held, »Zur Vorgeschichte der Unterscheidung von Natur und Kultur«, *Phainomena* 26 (100-101; 2017), str. 5–20.

slednjega je Held med drugim obravnaval v delu *Der biblische Glaube. Phänomenologie seiner Herkunft und Zukunft* (2018).

Znotraj Heldovih politično- in kulturno-filozofskih premišljevanj nedvomno pripada posebno mesto njegovim spisom o *evropskem življenjskem svetu*, ki so postali dodatno aktualni po padcu berlinskega zidu in s širitvijo Evropske unije. Nedavno izdani knjižni deli *Europa und die Welt. Studien zur welt-bürgerlichen Phänomenologie* (2013) in *Zeitgemäße Betrachtungen* (2017) vključujeta tudi predelana predhodno objavljena besedila, ki jih obeležujejo naslovi, kakršni so: »Husserlova teza o evropeizaciji človeštva« (1989), »Evropa in medkulturno sporazumevanje« (1993) in »Razkritje sveta pri Grkih kot izvor Evrope« (1998), v katerih sem sam našel vodila za razvitje hermenevtike interkulturalnosti, ki jo je Held sicer skušal zasnovati ob Heideggrovem pojmovanju temeljnih razpoloženj. Natanko ukvarjanje s fenomenologijo razpoloženj je pri Heldu vzbudilo zanimanje za kitajski in japonski življenjski svet. Njegovo intenzivno sodelovanje s tamkajšnjimi filozofi, ki so fenomenologijo sveta uspeli povezati z vzhodnimi miselnimi tradicijami, je ponudilo nove priložnosti fenomenološke filozofije v globalnem kontekstu, ki ni zgolj informacijsko podan in ekonomsko uniformiran, pač pa še išče svojo formo. Hkrati tudi to, kar je fenomenološko poimenovano kot »življenjski svet« ali »bit-v-svetu«, ni kakšna formula, saj je treba vnaprej vzeti v zakup, da svetnost sveta formira različnost svetov. Svet spregovarja – kolikor spregovarja – vselej različno.

Klaus Held si je kot učenec Ludwiga Landgrebeja na Univerzi v Kölnu, kjer se nahaja tudi del Husserlovega arhiva, svojo akademsko pot utrl s poglobljeno študijo *Lebendige Gegenwart. Die Frage nach der Seinsweise des Transzendentalen Ich bei Edmund Husserl, Entwickelt am Leitfaden der Zeitproblematik* iz leta 1966. Podani vpogledi v transcendentalno fenomenologijo presegajo številne današnje interpretativne poskuse v tej, a tudi v nasprotni smeri, recimo, realistični ali kognitivistični. Ludwig Landgrebe je skupaj z Eugenom Finkom, Janom Patočko, Emmanuelom Levinasom in še nekaterimi drugimi imel v drugi polovici tridesetih let prejšnjega stoletja možnost, da se temeljito uvede tako v Husserlovo kot Heideggrovo izvrševanje fenomenološkega načina filozofiranja. Če prvega vzamemo kot teoretika zavesti, drugega pa kot misleca biti, je to veliko premalo, saj se kot prvenstveno ponuja polje fenomenologije

sveta – horizont svetnosti sveta, ki se odstira onstran ali tostran problematike zavesti ali biti, namreč v tisti sredini, po kateri fenomen v fenomenološkem smislu ni nič drugega kot odlikovani način srečevanja nečesa. Tega srečevanja se je treba učiti in naučiti, hkrati pa ostaja skrivnost. Klaus Held se je obenem lahko opiral tudi na sprotne izdaje Husserlovih in Heideggerovih del v okvirih *Husserliane* in *Gesamtausgabe*, ki so dodobra zaokrenile tok, ne samo recepcije, pač pa tudi same koncepcije fenomenološke filozofije. Vsekakor je Heldova velika zasluga, da je v vsej potrebni odprtosti načrtno premisleka glede možnosti odstiranja tega, kar se kaže in daje v mejah svojega kazanja ter dajanja, tega, kar z eno besedo imenujemo *svet*.

phainomena

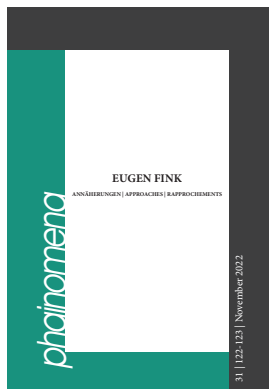
REVIJA ZA FENOMENOLOGIJO IN HERMENEVTIKO
JOURNAL OF PHENOMENOLOGY AND HERMENEUTICS

Phainomena 32 | 124-125 | June 2023

Passages | Prehodi

Alfredo Rocha de la Torre | Miklós Nyíró | Dario Vuger |
Ming-Hon Chu | Maxim D. Miroshnichenko | Jaroslava
Vydrová | Malwina Rolka | René Dentz | Igor W. Kirsberg |
Izak Hudnik Zajec | Primož Turk | Adriano Fabris

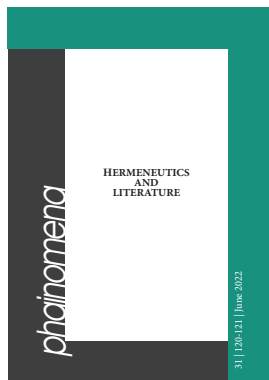
Phainomena 31 | 122-123 | November 2022

Cathrin Nielsen – Hans Rainer Sepp – Dean Komel (Hrsg. |
Eds. | Dirs.)

Eugen Fink

Annäherungen | Approaches | Rapprochements

Cathrin Nielsen | Hans Rainer Sepp | Alexander Schnell
| Giovanni Jan Giubilato | Lutz Niemann | Karel Novotný
| Artur R. Boelderl | Jakub Čapek | Marcia Sá Cavalcante
Schuback | Dominique F. Epple | Anna Luiza Coli | Annika
Schlitte | István Fazakas

Phainomena | 31 | 120-121 | June 2022

Andrzej Wierciński & Andrej Božič (Eds.)

Hermeneutics and Literature

Andrzej Wierciński | John T. Hamilton | Holger Zaborowski
| Alfred Denker | Jafe Arnold | Mateja Kurir Borovčič |
Kanchana Mahadevan | Alenka Koželj | William Franke |
Monika Brzóstowicz-Klajn | Julio Jensen | Małgorzata Hołda
| Ramsey Eric Ramsey | Beata Przymuszała | Michele Olzi |
Simeon Theojaya | Sazan Kryeziu | Nysret Krasniqi | Patryk
Szaj | Monika Jaworska-Witkowska | Constantinos V. Proimos
| Kamila Drapało | Andrej Božič | Aleš Košar | Babette Babich

